

ALKOTÓMŰHELY

BARANYI KÁROLY

MŰVÉSZETEM LÉNYEGÉRŐL

A festészet és szobrászat mellett természetrajz-földrajz szakos tanárnak is indultam. A természettudományi tanulmányok meggyőztek arról, hogy a természet fejlődésében nincsenek ugrások, kihagyások, léguerterek: az élő szervezetek — a véglényektől kezdve a gerinces állatokig — száz- és százmillió éven át folytonosan fejlődtek és megszakítás nélkül fejlődnek még ma is.

De a matematikában, kémiában és minden más tudományágban is ez a pontos rendszeresség és folytonosság megtalálható. Nyilvánvaló, hogy a képzőművészetekre is vonatkozik ez a szabály, mert hiszen a természetben benne van a tegnap és a holnapban benne van a ma is.

Pedig nagy hatással voltak rám abban az időben a különféle művészeti izmusok és magam is más kifejezési mód és más megoldás után vágytam, mint amit addig tanultam és csináltam, vagy amit mások mutattak be külföldön a kiállításokon, de vergődéseim során mindig arra a következtetésre jutottam, hogy azok az elméletek, amelyeket a képzőművészet terén felállítottak, és amelyekben fenntartás nélkül hisznek, nem lehetnek helyesek és előbb-utóbb zsákutcába kerülnek, ahonnan aztán sehova sem lehet jutni. Így is történt.

Időközben azonban rájöttem arra is, hogy semmilyen izmusra nem támaszkodhatok, se nem építhetek, csupán saját tehetségemre, tudásomra, szorgalmamra, képzeletemre, azaz a magam erejére. Tehát magamnak kell megtalálnom és megteremtennem azt az újszerű formanyelvet, amellyel kifejezhetem magam és ami nem utánzása, nem ismétlése a kortársak képzőművészeti eredményeinek. A művészetben annak van elsődleges értéke, ami új értelmű többletként járul hozzá a már elért eredményekhez, más szóval, oly irányban kell fejlődni, hogy a kor szellemében alkotva, a kor, amelyben élünk, magára ismerjen alkotósaiban.

Sok munka, vajúdás, töprengés, olvasás, vitatkozás, szemlélődés mérlegelés után tisztán láttam, mit kell tennem: *szabadunk legfőbb jellemzőivel kell megalkotnom a modern szobrászat szintézisét!*

Mik századunk legfőbb jellemzői? Mindenekelőtt a technika, a mechanizáció és az építészet. Tehát ezekkel külön-külön, vagy valamennyivel együtt kell megalkotni a szobrászat szintézisét és egyúttal korunk szellemét is kifejezni.

Az elméleti eredmények után lázasan fogtam munkához az ötvenes-hatvanas évek közepén, még Hódmezővásárhelyen, ahol abban az időben éltem. Mindjárt az első próbálkozások megmutatták, hogy helyes úton járok. Az, amit csináltam, nem másolása, nem utánzása, hanem természetes és önálló folytatása képzőművészetünknek, egyúttal kifejezője korunk szellemének. Ezért ennek az új világlátás- és korszakstílus-keresésnek a kifejezésére lassanként új formanyelvet alkottam, amiben szervesen és értelmesen bontakozik ki a korszerű felfogás és egyéni világom.

Vallom, hogy korunk mondanivalója, a korszakra jellemző vonások, hagyományos módon a szobrászatban nem fejezhető ki. A technika és a szobrászat, vagy az építészet és a szobrászat szintézisének a megoldása csak új formanyelven érhető el hiánytalanul. Ez a formanyelv ugyan újszerű, de a bennük használt elemek, mint amilyenek a hasáb, a henger stb., ősrégi eredetűek, és ezek is csak másként vannak elrendezve a szobraimon, mint ahogy eddig voltak, azért új tömegelosztást, vonalvezetést, új arányokat, fény- és árnyékhatást kívánnak és keltenek a térben.

Ragaszkodásomat a művészet folytonosságának az elvéhez minden szobromon meg lehet találni a fent említettek ellenére is. Ezért ezt a kifejezési módot a neoklasszikus formanyelv egyenes folytatásának tekintem, annál is inkább, mert ezek előtt csak azon a formanyelven alkottam. De az építészet, vagy a technika és a szobrászat szintézise geometrikus formák használata nélkül nem fejezhető ki. Különben is, a geometrikus konstrukciókat világszerte használják a szobrászatban és a festészetben mint a klasszikus formákkal adekvát kifejezési módot. Különösen fontosnak tartom, hogy ezeknek az alkotásoknak művészettörténeti értékei legyenek. *Ezek a formák a térben gyakran hatásosabbak, mint a klasszikus formák, azonkívül határozottabbak, formáik világosabbak, érthetőbbek, fény- és árnyékhatásuk pedig felülmúlja azokét.*

Az új világlátás szükségességét pedig azzal okolom meg, hogy ha a világon minden, de minden változik: a tudomány, a technika, a mechanizáció, az építészet stb. stb., akkor miért kell a képzőművészetnek egy helyben topognia?

Tapasztalatból tudom, hiszen a kiállításokon alkalmam volt hallani, hogy egyesek szerint a szobraim »félelmetesek«, mások szerint pedig »drasztikusak«. De voltak olyanok is, akik első látásra »érdekeseknek« és ötleteseknek tartották őket. Később, amikor megvilágosodott bennük intencióm, már »újszerűeknek«, vagy »korszerűeknek« nevezték. Akadt olyan hivatásos kritikus is, aki azt mondta és írta, hogy szobraim, ha felállítanák őket, a parkok »díszei« lehetnének.

Mindig kavarodás volt és mindig változóak voltak a vélemények, amikor valami új irányzat született. Az emberek általában a szokások rabjai és tájékozatlanul állnak minden új előtt. Így van ez az én esemben is.

Csakhogy nem szabad elfelejteni, hogy a technika, a mechanizáció, az építészet stb. igen magas fokú, mondhatni szédületes fejlődésének idejét éljük, és *hogyan egészen más a korszellemünk, mint az annak idején volt. Tehát mai művészetünknek a mi korszellemünket kell kifejeznie.*

Hogy még világosabb és érthetőbb legyek, röviden leírom az *Oroszlán* című szobrom elkészítésének gondolatmenetét:

Az oroszlán afrikai állat. Afrikában pedig sokat süt a Nap, tehát az oroszlán fejét Napnak konstruáltam, amelynek a sugarait annyira megsűrítettem, hogy azok egyúttal a sörényét is képezzék. A fej (pofa) részeit perforáltam, azaz a plasztikájukat erősen felfokoztam, hogy annak távolról is kellő fény- és árnyékhatása legyen. Testét gépszerű formára alakítottam, mert az végeredményben csakugyan az is, de úgy, hogy a test fő jellegzetessége mégis megmaradjon. Századunk legfőbb közlekedési eszköze az autó (kerekek), tehát a bonyolult combizomzat helyére egy-egy kereket tettem. Ezt a megoldást sok ezren látták, de senki sem kifogásolta, mindenki ellenvetés nélkül elfogadta, megértette, újszerűnek és érdekesnek találta, mert a szemlélők gondolatkörébe beilleszkedik. Érthető is ez, hiszen a XX. század szülőttei, amelyben a gép és a kerék dominál.

Meg vagyok győződve arról, hogy századunk, nagyiramú fejlődésében, annak más, itt nem említett ágában, például az elektrotechnikában, vagy az asztronautikában, a szintézis felhasználásával új eredmények szülehetnek, mind a szobrászat, mind a festészet vagy grafika területén, ami újabb értékeket eredményezhet az egyetemes képzőművészet terén.

Hogy szobraimat még érthetőbbé tegyem, és minél kevesebb legyen a tisztázatlan kérdés, szólnom kell még a »felfokozott plasztikáról« is, amit a szobrászatomban alkalmazok. Ezt a módszert azért használom föl, ahol csak lehet, hogy a harmadik dimenziót minél erőteljesebben kifejezésre juttassam, és ezeket a mélységeket a szobraim részére minél hathatósabban birtokba vegyem.

Erről az eljárásról egyes bírálók csak mint valami egyszerű perforálásról emlékeztek meg, holott itt egészen másról van szó, és pedig új formák, új mélységek, új konstrukciók létrehozásáról. A perforálást némelykor egészen a drasztikus beavatkozásig alkalmazom, de mindig a szobor minél jobb és minél erőteljesebb térhatása érdekében. Enélkül határozatlan, vérszegény és megoldatlan volna. Általa pedig földolgozom a plasztikáját, fény- és árnyékhatása a legteljesebb mértékben érvényesülhet.

Azt hiszem, hogy ha a szobrászatomat neokonstruktív térszobrászatnak nevezem el, nem sokat tévedek a helyes definíciót illetően, bár a század eleji konstruktivistákhoz vajmi kevés a közöm. Egészen más úton jutottam ide, ahol most vagyok.

Munkáim színezéséről is kell pár szót szólnom. Ugyanis legtöbbje színes, mint amilyenek a görög és a középkori szobrok voltak. Az anyémek egy vagy több színűek. Végeredményben a szobrászatban használt anyag, a fa és a kő is színes: fehér, szürke, piros, zöld, fekete stb. A szobrokat azonkívül patinázzák is, aminek következtében új minő-

séget, a térben pedig új akcentust kapnak és új hatást gyakorolnak, ami mindig a javukra szolgál. Mivel kellő érzékkel színezve jó benyomást keltenek, ezért alkalmazom én is ezt az eljárást.

A vágyakat, gondolatokat, az elméletet, a törekvéseket és az eredményeket, amelyeket itt felsoroltam, igyekeztem egyszerűen, érthetően, lényegretörően leírni, kerülve úgyszólván minden felesleges szót. Rámutattam munkáim születésének előzményeire, megalkotásuk központi kérdéseire. A többiekéről beszéljenek maguk a szobrok. Úgy érzem, sikerült az egyetemes művészet érdekében valami újszerűt kezdeményeznem.

(1971)

